

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ЗАТВЕРДЖЕНО**  
**Гуманітарно-педагогічний факультет**  
**19 червня 2025 року**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**  
**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ**

|                  |                                                                         |
|------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| Галузь знань     | 29 Міжнародні відносини                                                 |
| Спеціальність    | 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» |
| Освітня програма | «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»     |
| Факультет        | гуманітарно-педагогічний                                                |

Розробник: Любовець О.М., доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

## **Опис навчальної дисципліни «Зовнішня політика та дипломатія України»**

Навчальна дисципліна «Зовнішня політика та дипломатія України» є обов'язковою професійно орієнтованою дисципліною підготовки бакалаврів освітньої програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Дисципліна спрямована на підготовку досвідченого фахівця, який знається на пріоритетах зовнішньополітичного курсу України.

Метою дисципліни «Зовнішня політика та дипломатія України» є формування у здобувачів вищої освіти уявлення про процес становлення й основний зміст зовнішньої політики України в історичній ретроспективі та на сучасному етапі, а також розуміння концептуальних засад зовнішньополітичної діяльності України по забезпеченню її національних інтересів у міжнародних відносинах.

Основними завданнями дисципліни є роз'яснення змісту зовнішньої політики та дипломатії України різних історичних епох; аналіз геополітичного становища України, її місця в системі міжнародних відносин в історичній ретроспективі та на сучасному етапі; розкриття процесу формування й основних положень зовнішньополітичної концепції сучасної незалежної України, характеру взаємовідносин України зі світовим співтовариством і окремими його суб'єктами.

| Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь                     |                                                                         |                       |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|-----------------------|
| Освітній ступінь                                                                    | бакалавр                                                                |                       |
| Спеціальність                                                                       | 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» |                       |
| Освітня програма                                                                    | «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»     |                       |
| Характеристика навчальної дисципліни                                                |                                                                         |                       |
| Вид                                                                                 | обов'язкова                                                             |                       |
| Загальна кількість годин                                                            | 120                                                                     |                       |
| Кількість кредитів ECTS                                                             | 4                                                                       |                       |
| Кількість змістових модулів                                                         | 2                                                                       |                       |
| Курсовий проект (робота)<br>(якщо є в робочому навчальному плані)                   | —                                                                       |                       |
| Форма контролю                                                                      | екзамен                                                                 |                       |
| Показники навчальної дисципліни<br>для денної та заочної форм здобуття вищої освіти |                                                                         |                       |
|                                                                                     | денна форма навчання                                                    | заочна форма навчання |
| Рік підготовки                                                                      | 2024/25 н.р.                                                            | —                     |
| Семестр                                                                             | 3                                                                       | —                     |
| Лекційні заняття                                                                    | 30 год.                                                                 | —                     |
| Практичні, семінарські заняття                                                      | 30 год.                                                                 | —                     |

|                                                                            |         |   |
|----------------------------------------------------------------------------|---------|---|
| Лабораторні заняття                                                        | —       | — |
| Самостійна робота                                                          | 60 год. | — |
| Індивідуальні завдання                                                     | —       | — |
| Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти | 4 год.  | — |

## **1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни**

**Мета** дисципліни «Зовнішня політика та дипломатія України» – формування у здобувачів вищої освіти уявлення про процес становлення й основний зміст зовнішньої політики України в історичній ретроспективі та на сучасному етапі, а також розуміння концептуальних засад зовнішньополітичної діяльності України по забезпеченню її національних інтересів у міжнародних відносинах.

### **Набуття компетентностей:**

#### **Інтегральна компетентність (ІК):**

**ІК.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікації та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

#### **Загальні компетентності (ЗК)**

**ЗК2.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.

**ЗК4.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

**ЗК9.** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

**ЗК12.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

#### **Спеціальні (фахові) компетентності (СК)**

**СК2.** Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

**СК3.** Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

**СК5.** Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

**СК8.** Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

**СК9.** Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав

для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

**СК13.** Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

### **Програмні результати навчання (ПРН)**

**ПРН01.** Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

**ПРН04.** Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

**ПРН06.** Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

**ПРН08.** Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

**ПРН11.** Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні.

**ПРН16.** Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

## **2. Програма та структура навчальної дисципліни:**

| Назви змістових модулів<br>і тем                                                                                                 | Кількість годин |        |              |   |     |     |      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------|--------------|---|-----|-----|------|
|                                                                                                                                  | денна форма     |        |              |   |     |     |      |
|                                                                                                                                  | тижні           | усього | у тому числі |   |     |     |      |
|                                                                                                                                  |                 |        | л            | п | лаб | інд | с.р. |
| 1                                                                                                                                | 2               | 3      | 4            | 5 | 6   | 7   | 8    |
| <b>Змістовий модуль 1. Зовнішня політика та дипломатія України з IX до XIX ст.</b>                                               |                 |        |              |   |     |     |      |
| <b>Тема 1.</b> Міжнародні контакти давніх слов'ян та їх державних утворень. Зовнішня політика та дипломатія доби Київської Русі. | 1               | 8      | 1            | 2 |     |     | 6    |
| <b>Тема 2.</b> Зовнішня політика та дипломатія періоду Галицько-Волинського князівства.                                          | 2               | 8      | 1            | 2 |     |     | 6    |
| <b>Тема 3.</b> Українські землі в міжнародних відносинах за Литовсько-польську добу.                                             | 3               | 8      | 1            | 2 |     |     | 6    |
| <b>Тема 4.</b> Зовнішньополітичні зносини козащини та Запорізької Січі.                                                          | 4               | 8      | 1            | 2 |     |     | 6    |
| <b>Тема 5.</b> Україна в системі міжнародних відносин періоду національно-визвольної війни середини XVII ст.                     | 5, 6            | 12     | 2            | 4 |     |     | 6    |
| <b>Тема 6.</b> Міжнародне становище Війська Запорізького наприкінці                                                              | 7               | 8      | 1            | 2 |     |     | 6    |

|                                                                                         |           |            |           |           |  |  |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|------------|-----------|-----------|--|--|-----------|
| XVII - початку XVIII ст.                                                                |           |            |           |           |  |  |           |
| <b>Тема 7.</b> Україна в зовнішній політиці європейських країн XVIII- початку XIX ст.   | 8         | 8          | 1         | 2         |  |  | 6         |
| Разом за змістовим модулем 1                                                            | 8         | 62         | 8         | 16        |  |  | 42        |
| <b>Змістовий модуль 2. Зовнішня політика та дипломатія України з XX ст. до сьогодні</b> |           |            |           |           |  |  |           |
| <b>Тема 8.</b> Зовнішня політика доби Української революції 1917-1921 рр.               | 9, 10     | 14         | 2         | 4         |  |  | 7         |
| <b>Тема 9.</b> Післявоєнне врегулювання кордонів в Європі. Доля українських земель.     | 11        | 10         | 1         | 2         |  |  | 6         |
| <b>Тема 10.</b> Зовнішня політика УСРР та УРСР у міжвоєнний період.                     | 12        | 10         | 1         | 2         |  |  | 6         |
| <b>Тема 11.</b> Зовнішня політика УРСР у післявоєнний період.                           | 13        | 10         | 1         | 2         |  |  | 7         |
| <b>Тема 12.</b> Зовнішня політика незалежної України.                                   | 14, 15    | 14         | 2         | 4         |  |  | 7         |
| Разом за змістовим модулем 2                                                            | 7         | 58         | 7         | 14        |  |  | 33        |
| <i>Усього годин</i>                                                                     | <b>15</b> | <b>120</b> | <b>15</b> | <b>30</b> |  |  | <b>75</b> |

### 3. Темі лекцій

| № з/п | Назва теми                                                                                    | Кількість годин |
|-------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Зовнішня політика та дипломатія доби Київської Русі                                           | 1               |
| 2     | Зовнішня політика та дипломатія періоду Галицько-Волинського князівства                       | 1               |
| 3     | Українські землі в міжнародних відносинах за Литовсько-польську добу                          | 1               |
| 4     | Зовнішньополітичні зносини козащини та Запорізької Січі                                       | 1               |
| 5     | Україна в системі міжнародних відносин періоду національно-визвольної війни середини XVII ст. | 2               |
| 6     | Міжнародне становище Війська Запорізького наприкінці XVII - початку XVIII ст.                 | 1               |
| 7     | Україна в зовнішній політиці європейських країн XVIII ст.                                     | 1               |
| 8     | Зовнішня політика Центральної Ради та Гетьманату Павла Скоропадського                         | 2               |
| 9     | Зовнішня політика Директорії УНР та ЗУНР.                                                     | 1               |
| 10    | Післявоєнне врегулювання кордонів в Європі. Доля українських земель.                          | 1               |
| 11    | Зовнішня політика УСРР та УРСР у міжвоєнний період.                                           | 1               |
| 12    | Зовнішня політика УРСР у післявоєнний період                                                  | 1               |
| 13    | Розпад СРСР. Початок зовнішньополітичної діяльності незалежної України                        | 1               |
| 14    | Зовнішня політика незалежної України                                                          | 2               |

#### 4. Теми семінарських занять

| № з/п | Назва теми                                                                                    | Кількість годин |
|-------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Зовнішня політика та дипломатія доби Київської Русі                                           | 2               |
| 2     | Зовнішня політика та дипломатія періоду Галицько-Волинського князівства                       | 2               |
| 3     | Українські землі в міжнародних відносинах за Литовсько-польську добу                          | 2               |
| 4     | Зовнішньополітичні зносини козаччини та Запорізької Січі                                      | 2               |
| 5     | Україна в системі міжнародних відносин періоду національно-визвольної війни середини XVII ст. | 4               |
| 6     | Міжнародне становище Війська Запорізького наприкінці XVII - початку XVIII ст.                 | 2               |
| 7     | Україна в зовнішній політиці європейських країн XVIII ст.                                     | 2               |
| 8     | Зовнішня політика Центральної Ради та Гетьманату Павла Скоропадського                         | 2               |
| 9     | Зовнішня політика Директорії УНР та ЗУНР.                                                     | 2               |
| 10    | Післявоєнне врегулювання кордонів в Європі. Доля українських земель.                          | 2               |
| 11    | Зовнішня політика УСРР та УРСР у міжвоєнний період.                                           |                 |
| 12    | Зовнішня політика УРСР у післявоєнний період                                                  | 2               |
| 13    | Розпад СРСР. Початок зовнішньополітичної діяльності незалежної України                        | 2               |
| 14    | Зовнішня політика незалежної України                                                          | 2               |

#### 5. Теми самостійної роботи

| № з/п | Назва теми                                                                                    | Кількість годин |
|-------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Зовнішня політика та дипломатія доби Київської Русі                                           | 6               |
| 2     | Зовнішня політика та дипломатія періоду Галицько-Волинського князівства                       | 6               |
| 3     | Українські землі в міжнародних відносинах за Литовсько-польську добу                          | 6               |
| 4     | Зовнішньополітичні зносини козаччини та Запорізької Січі                                      | 6               |
| 5     | Україна в системі міжнародних відносин періоду національно-визвольної війни середини XVII ст. | 6               |
| 6     | Міжнародне становище Війська Запорізького наприкінці XVII - початку XVIII ст.                 | 6               |
| 7     | Україна в зовнішній політиці європейських країн XVIII ст.                                     | 6               |
| 8     | Зовнішня політика доби Української революції 1917-1921 рр.                                    | 7               |
| 10    | Післявоєнне врегулювання кордонів в Європі. Доля українських земель.                          | 6               |
| 11    | Зовнішня політика УСРР та УРСР у міжвоєнний період.                                           | 6               |
| 12    | Зовнішня політика УРСР у післявоєнний період                                                  | 7               |
| 14    | Зовнішня політика незалежної України                                                          | 7               |

#### 6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- аналітичні доповіді;
- реферати.

## 7. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- метод проблемного навчання;
- метод командної роботи, мозкового штурму;
- самостійна робота (виконання завдань)

## 8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знання здобувача вищої освіти за 100-бальною шкалою, яку переводять у національну оцінку згідно з чинним «Положенням про екзамени та заліки у НУБіП України».

### 8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

| Вид навчальної діяльності                                                                                            | Результати навчання  | Оцінювання |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|------------|
| <b>Модуль 1. Зовнішня політика та дипломатія України з IX до XIX ст.</b>                                             |                      |            |
| Семінарське заняття 1. Зовнішня політика та дипломатія доби Київської Русі.                                          | ПРН01, ПРН04, ПРН06. | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    | ПРН08.               | 5          |
| Семінарське заняття 2. Зовнішня політика та дипломатія періоду Галицько-Волинського князівства.                      | ПРН01, ПРН06.        | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    | ПРН08.               | 5          |
| Семінарське заняття 3. Українські землі в міжнародних відносинах за Литовсько-польську добу.                         | ПРН01, ПРН06.        | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    | ПРН08.               | 5          |
| Семінарське заняття 4. Зовнішньополітичні зносини козаччини та Запорізької Січі.                                     | ПРН01, ПРН06.        | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    | ПРН08.               | 5          |
| Семінарське заняття 5. Україна в системі міжнародних відносин періоду національно-визвольної війни середини XVII ст. | ПРН01, ПРН04, ПРН06. | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    |                      | 5          |
| Семінарське заняття 6. Міжнародне становище Війська Запорізького наприкінці XVII - початку XVIII ст.                 | ПРН01, ПРН06.        | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    | ПРН08.               | 5          |
| Семінарське заняття 7. Україна в зовнішній політиці європейських країн наприкінці XVII - XVIII ст.                   | ПРН01, ПРН06.        | 5          |
| Самостійна робота                                                                                                    | ПРН08.               | 5          |

|                                                                                              |                                                                         |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|------------|
| Модульна робота 1                                                                            |                                                                         | <b>30</b>  |
| <b>Разом за модулем 1</b>                                                                    |                                                                         | <b>100</b> |
| <b>Модуль 2. Зовнішня політика та дипломатія України з ХХ ст. до сьогодення</b>              |                                                                         |            |
| Семінарське заняття 8. Зовнішня політика доби Української революції 1917-1921 рр.            | ПРН01, ПРН04, ПРН06.                                                    | 5          |
| Самостійна робота                                                                            | ПРН08.                                                                  | 5          |
| Семінарське заняття 9. Зовнішня політика доби Української революції 1917-1921 рр.            | ПРН01, ПРН04, ПРН06.                                                    | 5          |
| Самостійна робота                                                                            | ПРН08.                                                                  | 5          |
| Семінарське заняття 10. Післявоєнне врегулювання кордонів в Європі. Доля українських земель. | ПРН01                                                                   | 5          |
| Самостійна робота                                                                            | ПРН08.                                                                  | 5          |
| Семінарське заняття 11. Зовнішня політика УСРР та УРСР у міжвоєнний період.                  | ПРН01                                                                   | 5          |
| Самостійна робота                                                                            | ПРН08.                                                                  | 5          |
| Семінарське заняття 12. Зовнішня політика УРСР у післявоєнний період.                        | ПРН01, ПРН04.                                                           | 5          |
| Самостійна робота                                                                            | ПРН08.                                                                  | 5          |
| Семінарське заняття 13. Зовнішня політика незалежної України.                                | ПРН01, ПРН11, ПРН13, ПРН16.                                             | 5          |
| Самостійна робота                                                                            |                                                                         | 5          |
| Семінарське заняття 14. Зовнішня політика незалежної України.                                | ПРН01, ПРН11, ПРН13, ПРН16.                                             | 5          |
| Самостійна робота                                                                            | ПРН08.                                                                  | 5          |
| Модульна робота 2                                                                            |                                                                         | <b>30</b>  |
| <b>Разом за модулем 2</b>                                                                    |                                                                         | <b>100</b> |
| <b>Навчальна робота</b>                                                                      | <b><math>(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70</math></b>                           |            |
| <b>Екзамен</b>                                                                               |                                                                         | <b>30</b>  |
| <b>Разом за курс</b>                                                                         | <b><math>(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100</math></b> |            |

## 8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

| Рейтинг студента, бали | Оцінка національна та результати складання |               |
|------------------------|--------------------------------------------|---------------|
|                        | екзаменів                                  | заліків       |
| 90-100                 | Відмінно                                   | Зараховано    |
| 74-89                  | Добре                                      |               |
| 60-73                  | Задовільно                                 |               |
| 0-59                   | Незадовільно                               | Не зараховано |

## 8.3. Політика оцінювання

|                                   |                                                                                          |
|-----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Політика щодо дедлайнів та</b> | роботи, які здають із порушенням термінів без поважних причин, оцінюють на нижчу оцінку. |
|-----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                 |                                                                                                                                                                                                         |
|-------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>перескладання:</b>                           | Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).                                                                                             |
| <b>Політика щодо академічної доброчесності:</b> | списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонено (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові покликання на використану літературу |
| <b>Політика щодо відвідування:</b>              | відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із деканом факультету)     |

### 9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2009>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти; електронні інформаційні ресурси.

### 10. Рекомендовані джерела інформації

#### Основна:

1. Борисова О. В. Зовнішня політика України: історія та сучасність. К., 2017. 341 с.
2. Головченко В. І., Матвієнко В.М. . Дипломатична історія України (1923–1993 роки): навч. посіб. К., 2012. 239 с.
3. Волошин Ю.О. Зовнішня політика України в умовах європейської інтеграції: проблеми конституційно-правового забезпечення: монографія / Ю. О. Волошин, С. В. Папаяні. Одеса, 2015.
4. Григор'єва Т. Історія дипломатії від давнини до кінця XVIII ст. К., 2015. 178 с.
5. Дорош Л., Івасечок О., Турчин Я. Зовнішня політика України. Л., 2021. 348 с.
6. Зовнішня політика України: опорний конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання освітнього ступеня бакалавра спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини) / Укладачі: Палінчак М. М., Бокоч В. М., Дір І. Ю., Савка В. Я., Стебляк Д. М., Лешанич М. М. Ужгород, 2022. 80 с.
7. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2017–2019) / Авт. вступ. ст., упоряд. А.Ю. Мартинов; Відп. ред. С. В. Віднянський. НАН України. Інститут історії України. К., 2014. 394 с.
8. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2014–2016) / Авт. вступ. ст., упоряд. А.Ю. Мартинов;

Відп. ред. С. В. Віднянський. НАН України. Інститут історії України. К., 2017. 319 с.

9. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2017–2019) / Авт. вступ. ст., упоряд. А.Ю. Мартинов; Відп. ред. С. В. Віднянський. НАН України. Інститут історії України. К., 2020. 310 с.

10. Історія дипломатії: навч.-метод. посібник / за ред. О. В. Бігняка. Одеса, 2021. 116 с.

11. Кучик О. С. Зовнішня політика України: підручник. Л., 2018. 446 с.

12. Нариси з історії дипломатії України / Під ред. Смолія В.А., Галенко О.І., Камінський Є.Є., Кірсенко М.В. та ін. К., 2001. 736 с.

13. Стратегічна культура та зовнішня політика України: монографія / за заг. редакцією І. М. Ковалю, О. І. Брусиловської, В. А. Дубовика. Одеса, 2017. 264 с.

14. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин» / Керівник авторського колективу д.і.н., професор Манжола В.А., за редакцією академіка НАН України Губерського Л.В.К., 2008. 512 с.

15. Українська дипломатична енциклопедія: У. 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К., 2004.

16. Українська призма: Зовнішня політика 2021. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Фонд ім. Ф. Еберта. К., 2022. 328 с.

17. Чекаленко Л. Зовнішня політика України : підручник К., 2015. 477 с.

18. Чекаленко Л., Федуняк С. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). К., 2017. 464 с.

#### **Додаткова:**

19. Аудит зовнішньої політики України. Рекомендації до стратегії зовнішньої політики України. К., 2016. 59 с.

20. Гавронська Т. В. Київська Русь і її дипломатія в IX – першій половині X століття: відношення з державами Європи та Азії // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Право. 2021. № 35. С. 9-35.

21. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до нового часу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вінниця: Нова книга, 2002. 433 с.

22. Зленко А. М. Дипломатія і політика України в процесі динамічних Івченко О. Т. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. К., 2010. 756 с.

23. Зовнішня політика України: підсумки 2022 року та прогнози на 2023-й. URL: [https://hromadske.ua/posts/zovnishnya-politika-ukrayini-pidsumki-2022-roku-ta-prognozi-na-2023-j?gclid=CjwKCAjw4ZWkBhA4EiwAVJXwqWAtvXB3Z--V7rNIWXs7-V8VnXPIf-Bg9wbvQf21ngcxAtYIBPCsaRoCPxwQAvD\\_BwE](https://hromadske.ua/posts/zovnishnya-politika-ukrayini-pidsumki-2022-roku-ta-prognozi-na-2023-j?gclid=CjwKCAjw4ZWkBhA4EiwAVJXwqWAtvXB3Z--V7rNIWXs7-V8VnXPIf-Bg9wbvQf21ngcxAtYIBPCsaRoCPxwQAvD_BwE)

24. Макар Ю. Століття української дипломатії. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. Т. 35-36. С. 77-94.

25. Моцик О. Зовнішня політика й дипломатія Києва: перші кроки (VI–IX ст.) // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 1 (3). С. 107-111.

26. Руденко Г. М. Україна дипломатична. К., 2001. 176 с.

27. Сорока М. М. Світ відкриває Україну: Про зовнішню політику Української держави у 90-х рр. XX ст.: Статті. Документи. Коментарі / М. М. Сорока. К., 2001. 782 с.

### **Електронні інформаційні ресурси**

1. Бібліографічна і реферативна база даних SCOPUS. URL: <http://www.scopus.com/>
2. Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка – <http://www.iir.kiev.ua/>
3. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>
4. Міністерства освіти і науки України (нормативні документи в галузі освіти і науки). URL: <http://www.mon.gov.ua>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/>
7. Carnegie Endowment for International Peace (CEIP). URL : <https://carnegieendowment.org/>